

راهکارهای پیشگیری انتظامی از بروز پرخاشگری در مجموعه‌های ورزشی (مورد مطالعه: استادיום آزادی تهران)

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۷/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۲/۶

غلامرضا مرادی^۱، احمد سوری^۲، روح‌الله سالار^۳، اسفندیار نیازی^۴

از صفحه ۱۳۱ تا ۱۵۴

چکیده

زمینه و هدف: نیروی انتظامی طی سال‌های اخیر، با رویکرد جدید جامعه‌محوری، تلاش مضاعفی را با تکیه بر توانمندی‌های بالقوه اجتماع برای کاهش جرائم و رفتارهای خشونت‌آمیز مدنظر قرار داده است. این پژوهش با توجه به موضوع فوق‌الذکر، تلاش کرده است؛ به بررسی راهکارهای پیشگیری انتظامی از بروز خشونت‌های ورزشی از دیدگاه تماشاگران بپردازد.

روش‌شناسی: این تحقیق از نوع کاربردی است و برای انجام آن از توصیف پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر ۸۶۲۷۷ نفر از تماشاچیان مسابقه فوتبال بین دو باشگاه پرسپولیس و استقلال است. حجم نمونه بر اساس فرمول نمونه‌گیری کوکران ۳۸۱ نفر تعیین شده و به منظور انتخاب نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته که اعتبار آن توسط خیرگان تأیید شده، استفاده شده و سنجش پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha=0/89$) محاسبه شده است. به‌منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق، ابتدا نرمال بودن داده‌های پژوهش توسط آزمون شاپیرو-ویلک مورد بررسی قرار گرفته و از آزمون آماری T تک نمونه‌ای و آزمون ناپارامتریک خی دو، جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق، استفاده شده است.

یافته‌ها و نتایج: آزمون فرضیات تحقیق نشان داد که از دیدگاه تماشاگران فوتبال، تأثیر عوامل پنج‌گانه شامل: تعامل پلیس با کانون‌های فرهنگی؛ نظارت پلیس و بهره‌گیری از تسهیلات؛ آموزش و کنترل لیدرها؛ برنامه‌های آموزشی پلیس در رسانه‌ها؛ توانمندی نیروی انسانی و تجهیزات پلیس، بر کاهش پرخاشگری در فوتبال، در حد زیاد است که در این میان آموزش و کنترل لیدرها، بیشترین تأثیر و توانمندی نیروی انسانی و تجهیزات پلیس، کمترین تأثیر را بر کاهش پرخاشگری در ورزشگاه‌ها داشته است.

کلیدواژه‌ها

ناآرامی ورزشی، پیشگیری انتظامی، مدیریت پلیس، رفتار پرخاشگرانه.

۱. مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده و مسئول)

۲. دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

۳. مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، r.salar93@gmail.com

۴. کارشناسی ارشد رشته مدیریت پیشگیری انتظامی، Esfand.niazi2013@gmail.com

مقدمه

ورزش، یکی از مهم‌ترین نهادهای جوامع پیشرفته صنعتی است که بخش اعظم جمعیت هر کشوری به اشکال گوناگون، با آن سروکار دارند. در این بین ورزش فوتبال بدون شک پرطرفدارترین، جذاب‌ترین، پربیننده‌ترین و هیجان‌انگیزترین رشته ورزشی محسوب می‌شود. ضرورت انجام آن، از استفاده‌های فرهنگی و تفریحی فراتر رفته و به فعالیت‌های اقتصادی و سیاسی تبدیل شده است. فوتبال مانند هر پدیده اجتماعی دیگری، مختصات خودش را دارد و به مانند سایر پدیده‌های اجتماعی، هم اثرپذیر و اثرگذار است؛ اما امروزه به یک پدیده گسترده اجتماعی تبدیل شده که زن و مرد و پیر و جوان در اقصی نقاط جهان، نسبت به آن حساسیت و علاقه نشان می‌دهند (افسر کشمیری، ۱۳۸۱: ۲۷).

تنوع ابعاد مختلف فوتبال، به گونه‌ای است که در حال حاضر از آن به عنوان یک صنعت یاد می‌شود و رؤسای فدراسیون‌های کشوری، قاره‌ای و جهانی فوتبال در رده افراد با نفوذ و قدرتمند سیاسی قرار دارند. تعطیلی جلسات مهم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورهای مختلف و تعطیلی کسب و کار مردم حین برگزاری مسابقات حساس فوتبال، حاکی از هیجان مفرط حاکم بر این ورزش است. با حرفه‌ای شدن ورزش فوتبال و افزایش هیجان‌ناشی از مسابقات آن، به تدریج بر تعداد تماشاگران این رشته ورزشی افزوده شده است؛ به طوری که در برخی مسابقات، جمعیت حاضر در استادیوم‌ها به بیش از ۱۰۰ هزار نفر هم می‌رسد. با گذر زمان و با رواج تب فوتبال در جوامع مختلف، حساسیت‌های کاذبی نسبت به این رشته ورزشی شکل گرفته؛ به طوری که به بروز برخی ناهنجاری‌ها و کج‌رفتاری‌ها در دو گروه ورزشکاران و تماشاگران انجامیده است. اعمالی همچون زورافزایی، شرط‌بندی، تبانی، خشونت و پرخاشگری، از مهم‌ترین انواع کج‌رفتاری و ناهنجاری‌هایی است که طی سالیان گذشته تا به امروز در میدان‌های ورزشی رخ داده است. به نظر می‌رسد که تنها در چند دهه اخیر و پس از حوادث خشونت‌باری که به طور گسترده‌ای در کشورهای مختلف رخ داد، نگرانی بین‌المللی در این زمینه برانگیخته شد. امروزه رفتارهای خشونت‌آمیز تماشاگران فوتبال، موسوم به آشوبگری، منحصر به کشور خاصی نیست و در بسیاری از کشورهای دنیا این معضل اجتماعی وجود دارد. شاید بتوان گفت که در هر جامعه‌ای که ورزش فوتبال انجام

می‌شود، گهگاه شاهد این حوادث خشونت‌بار بوده‌ایم. در کشور ایران پدیده آشوبگری و اوباشگری در فوتبال، به نسبت بسیاری از کشورهای دیگر کم‌رنگ‌تر است. هرچند که سابقه خشونت در میدان‌های ورزشی کشور ایران به سال‌های بسیار دور و حتی قبل از انقلاب برمی‌گردد؛ اما گستره و شدت این رفتارهای خشونت‌آمیز به گونه‌ای نبوده است که توجه محققان را به خود جلب کند. تنها در یکی دو دهه گذشته و به خصوص چند سال اخیر با روزمرگی و همه‌گیر شدن فوتبال در جامعه، حادثاتی از نوع خشونت در بین هواداران فوتبال رخ داده است که حاکی از وضعیت نگران‌کننده این پدیده در جامعه دارد (نیازی پور و سهرابی، ۱۳۹۲: ۸۰) و بروز این رفتارها، موجب افزایش فعالیت پلیس به منظور پیشگیری از بروز چنین پدیده‌هایی و همچنین برخورد با آن‌ها شده است؛ چراکه این رفتارها مخل امنیت اجتماعی است و به واسطه تخریب وسایل و اموال عمومی، هزینه‌های سنگینی را به جامعه تحمیل می‌کند. بر این اساس، محقق در مطالعه حاضر بر آن بوده است تا برخی زمینه‌های بروز پرخاشگری در بین تماشاچیان ورزش فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران در سال ۱۳۹۳ را بررسی کند.

بیان مسئله

ورزش فوتبال، از جمله ورزش‌هایی است که بیش از همه نیازمند به یک نوع تبادل نیرو، مبادله افکار و تعامل توان‌های بالقوه و بالفعل بازیکنان دارد که هر قدر مسابقه از توازن و تاکتیک و تکنیک بیشتری برخوردار باشد، هم لذت‌بخش‌تر است و هم مانع بروز خشونت در صحنه مسابقه می‌شود؛ در غیر این صورت نارضایتی در صحنه مسابقه اوج می‌گیرد و چون تماشاگران به ناهماهنگی‌های مسابقه واقف می‌شوند، نارضایتی خود را به شکل اعتراض، تعرض، جبهه‌گیری، درگیری، زدوخورد و ... بروز می‌دهند (جهانفر، ۱۳۸۱: ۴۳).

گسترش و اشاعه غوغاگری، پرخاشگری تماشاگران به میزان کم و بیش زیادی در کشورهای مختلف وجود دارد. شاید به جرأت بتوان گفت که در هر جامعه‌ای که ورزش انجام می‌شود، می‌توان تا حدودی شاهد این حوادث خشونت‌بار بود. کشور ایران نیز در یکی دو دهه گذشته و به خصوص چند سال اخیر، به دلیل بالا رفتن تب ورزش در بین کلیه اقشار جامعه و حضور در مسابقات جام جهانی، با این معضل اجتماعی روبرو بوده است. هر چند که سابقه خشونت در میدان‌های ورزشی کشور ایران، به سال‌های بسیار

دور و حتی قبل از انقلاب بازمی‌گردد؛ لکن گستره و شدت این رفتارهای خشونت‌آمیز به حدی نبوده است که توجه محققان علوم اجتماعی را به خود جلب کند و تنها در یک دهه اخیر و پس از به وجود آمدن گونه‌هایی از غوغاگری و رفتارهای وندالیستی در بین هواداران فوتبال بوده است که نگاه متخصصان دانشگاهی و انتظامی به این گونه رفتارها معطوف شده است. جدول زیر برخی از نمونه‌های این رفتارهای خشونت‌آمیز و ناآرامی‌های بعد از آن را نشان می‌دهد:

جدول ۱: مهم‌ترین ناآرامی‌های ورزشی در ایران

ردیف	نوع حادثه	منبع خبر
۱.	بر اثر اصابت نارنجک‌های تماشاگران به داخل زمین چمن فوتبال در ورزشگاه فولادشهر اصفهان، چشم راست سرباز وظیفه محمدی کاملاً تخلیه شد و چشم چپ او فقط نور را درک می‌کند.	خبر ورزشی، شماره ۱۳۸۲: ۵۴۶
۲.	در بازی‌های مقدماتی جام ملت‌های آسیا در سال ۱۳۹۰ که طی پرتاب نارنجک دست‌ساز به داخل زمین، یک بازیکن تیم کره شمالی مصدوم و باعث تحمیل محرومیت و جرایی به تیم ملی ایران شد.	خبر ورزشی، شماره ۱۳۹۰: ۱۱۶۴
۳.	در بازی سپاهان با الشبای عربستان در جام باشگاه‌های آسیا در ورزشگاه آزادی، عادل کلاه‌کج از بازیکنان تیم سپاهان و کمک‌داور بازی بر اثر اصابت نارنجک‌های پرتابی از سوی تماشاگران مصدوم شدند و باعث تحمیل محرومیت و جرایی به تیم سپاهان ایران شد.	خبر ورزشی، شماره ۱۳۹۰: ۱۱۱۵
۴.	در نیم‌فصل اول سال ۹۰ بازی بین پرسپولیس و گهر درود، تماشاگران در اعتراض به تصمیمات داوری شروع به پرتاب بطری‌های آب معدنی به داخل زمین نموده و صندلی‌های ورزشگاه و شیرهای آب سرویس‌های بهداشتی را تخریب کردند. سر کمک‌داور نیز به علت پرتاب سنگ از سوی تماشاگران شکسته شد.	خبر ورزشی شماره ۱۳۹۰: ۱۰۸۹

این رفتارها در قالب نوعی آسیب اجتماعی قابل تعریف است که قابلیت تبدیل شدن به نوعی بحران امنیتی را دارا هستند و به همین دلیل حساسیت جامعه و پلیس را به همراه داشته است؛ چراکه یکی از این سازمان‌هایی که در برقراری و حفظ امنیت نقش کلیدی ایفا می‌کند، پلیس است. در ایران، نیروی انتظامی طی سال‌های اخیر با رویکرد جدید جامعه‌محوری، تلاش مضاعفی را با تکیه بر توانمندی‌های بالقوه اجتماع، برای کاهش جرائم و رفتارهای خشونت‌آمیز مدنظر قرار داده است و تلاش کرده است که از بروز این پدیده در محیط‌های ورزشی پیشگیری به عمل آورد که این رویکرد در قالب پیشگیری انتظامی، مطرح می‌شود. در پیشگیری انتظامی، دولت و نهادهای مسئول مهم‌ترین نقش را در برقراری و حفظ امنیت دارا هستند و حوزه کاری آن‌ها در چارچوب قانون است. در تعریف پیشگیری انتظامی می‌توان گفت: «پیشگیری انتظامی عبارت

است از مهار و کنترل جرم، افزایش سطح امنیت اجتماعی و فردی، همکاری با نهادها و سازمان‌های مسئول در خصوص کاهش زمینه‌های ناامنی در جامعه، جلوگیری از اعمال مجرمانه و کاهش تکرار جرم در چارچوب قانون». با نگاهی به سابقه اعمال سیاست‌های پیشگیری از جرم در کشورهای مختلف نیز مشاهده می‌شود؛ اکثر این کشورها از طریق برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و فرهنگی و با اجرای برنامه‌های متمرکز بر شخصیت افراد جامعه و مشارکت دادن تمام نهادها، سازمان‌ها و افراد جامعه، سعی در پیشگیری از وقوع این جرم دارند. از این رو سازمان‌ها و ارگان‌های مسئول در زمینه برقراری و حفظ نظم و امنیت، بیش از پیش موظف می‌شوند که از تمامی توان‌ها، ظرفیت‌ها و امکانات موجود، برای حفظ و برقراری نظم و امنیت اجتماعی بهره‌برداری کنند. با این نگاه، در این پژوهش، هدف اصلی، جستجوی راهکارهای پیشگیری انتظامی از بروز چنین رفتارهایی و همچنین تحلیل علمی پدیده پرخاشگری در بین تماشاگران ورزش فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران است و سؤال اصلی تحقیق به این صورت مطرح می‌شود که زمینه‌های بروز رفتار پرخاشگرانه در بین تماشاچیان ورزش فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران چیست؟

مبانی نظری تحقیق

پرخاشگری

کاکلی در تعریفی نسبتاً جامع از پرخاشگری آن را چنین تعریف می‌کند: «پرخاشگری ناظر به رفتاری است که با نیت تخریب اموال یا صدمه زدن به شخص دیگر انجام می‌شود و متضمن بی‌توجهی محض به سلامت دیگران و احتمالاً خود است؛ پیامدهای پرخاشگری ممکن است فیزیکی یا روان‌شناسانه باشد» (کاکلی، ۲۰۰۰: ۱۸۰).

علل پرخاشگری

مهم‌ترین عوامل پرخاشگری به صورت زیر می‌باشند:

الف) علل شخصیتی: شخصیت امکان پیش‌بینی آنچه را که فرد در موقعیتی خاص انجام خواهد داد، فراهم می‌کند. آیزنگ مدعی است که بین ویژگی‌های شخصیتی چون برون‌گرایی و رفتار انحرافی رابطه وجود دارد. فرد برون‌گرا، ماجراجو و مغرور است و سریعاً واکنش نشان می‌دهد؛ تمایل به پرخاشگری دارد؛ زود از کوره به در می‌رود؛ بر احساسات خود مسلط نیست. او بدون تأمل و اندیشه عمل می‌کند. در واقع سازمان روانی فرد به گونه‌ای است که برای هر عامل تهدیدکننده‌ای، از خود واکنش نشان می‌دهد و معمولاً

یکی از رایج‌ترین واکنش‌ها به ناامنی، پرخاشگری است. همچنین ناکامی، هسته مرکزی شخصیت آدمی را مورد تعرض قرار داده و ویران می‌کند. نداشتن وضع روحی مطلوب به دلیل ابتلا به برخی بیماری‌های روحی و روانی بحران‌های ناشی از دوره بلوغ و برخی خصوصیات رفتاری افراد از جمله اضطراب و هیجان، احساس حقارت، غرور و... موجب بروز پرخاشگری می‌شود (بشیری خطیبی و فخرایی، ۱۳۹۲: ۲۲۱-۳۳).

ب) علل خانوادگی: سختگیری‌ها، خشونت‌ها، سرزنش‌ها و تحقیرهای والدین مستبد، اثرات مخرب و جبران‌ناپذیری بر روی ساختار شخصیتی کودکان و نوجوانان باقی می‌گذارد و احساس بی‌کفایتی، ترس و انزوا و گوشه‌گیری، ناتوانی در برقراری روابط عاطفی و اجتماعی، ناسازگاری و پرخاشگری و... می‌تواند زاینده چنین رفتارهای ناسنجیده و نابخردانه والدین باشد. بر اساس نتایج یک پژوهش، ۴۶ درصد بزهکاران جامعه، در خانواده‌های بی‌قیدوبند زندگی می‌کرده‌اند. در پژوهش دیگری ۷۵ درصد پسران پرخاشگر، از وجود پدر محروم بوده و یا الگوی فردی برای یادگیری نداشته‌اند. الگوهای خانوادگی نیز با رفتار پرخاشگرانه ارتباط دارد (اکبریان، ۱۳۹۲: ۶۵).

د) علل اجتماعی: پرخاشگری ناشی از ناکامی‌های بنیادی یا یادگیری و مشاهدات محیطی است. تحقیقات بندورا نشان داده است که پرخاشگری کاملاً جنبه تقلیدی دارد و از راه مشاهده کسب می‌شود. طرد یا روش‌های انضباطی غلط در افزایش پرخاشگری نقش داشته‌اند. با توجه به فزونی پرخاشگری در جامعه صنعتی و شهری امروزی، برخی برای توجیه این پدیده، وسایل ارتباط‌جمعی را مسئول می‌دانند؛ زیرا فیلم، مجله، روزنامه، کتاب، تلویزیون، اینترنت و ماهواره، حاوی تصاویر و مطالبی است که در آن اشاره به خشونت، تهاجم و جنایت بسیار دیده می‌شود (ستوده، ۱۳۸۳).

انواع پرخاشگری

پرخاشگری دارای انواع متفاوتی است که در زیر به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود:

پرخاشگری وسیله‌ای: «اگر رفتار پرخاشگرانه در جهت رسیدن و دستیابی به هدفی خارجی انجام گیرد، پرخاشگری وسیله‌ای تلقی می‌شود» (هنری ماسن و کارول هوستون، ۱۳۹۱: ۴۲۶).

بر اساس نظر برخی از محققین، در پرخاشگری وسیله‌ای، از پرخاشگری به عنوان روشی برای ارضای سایر انگیزه‌ها استفاده می‌شود؛ مثلاً شخصی ممکن است از تهدید استفاده کند تا دیگران را به انجام دادن خواسته‌های خود وادار کند یا از پرخاشگری به عنوان روشی برای جلب توجه دیگران استفاده کند (اکبری‌ان، ۱۳۹۲: ۴۰).

پرخاشگری خصمانه: در صورتی که پرخاشگری به قصد آسیب دیگران باشد، خصمانه تلقی می‌شود. تعریفی که به نظر اکثریت مناسب است این است که: «پرخاشگری خصمانه هر نوع رفتاری است که هدفش اذیت کردن یا آسیب رساندن به موجود زنده دیگری است که بر انگیزه شده است تا از این رفتار پرهیز کند (تاوریس، ۱۳۸۸: ۵۸)».

وندالیسم^۱ (پرخاشگری): منظور از وندالیسم (پرخاشگری) در فوتبال رفتارهای تخریب‌گرانه تماشاچیان فوتبال در ورزشگاه آزادی است که مصادیق بارز آن شامل: شکستن صندلی جایگاه‌ها، شکستن شیشه‌های اتوبوس‌های حمل تماشاچیان به نقاط مرکزی شهر، پرتاب اشیاء و مواد منفجره به داخل زمین و تخریب چمن ورزشگاه و ... است (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۱۵).

عوامل پیشگیری انتظامی

پلیس و دستگاه انتظامی نیز یکی از متولیان در راستای امنیت عمومی است که عمده وظیفه آن پیشگیری انتظامی می‌باشد. پیشگیری انتظامی از آن جهت حائز اهمیت است که حافظ نظم و امنیت اجتماعی است. اجتماع، هم‌زمان سرچشمه جرم، قربانی جرم و حامی عاملان اجرای قانون که درصدد کنترل جرم هستند، می‌باشد؛ بنابراین، کشف و پیشگیری موفقیت‌آمیز جرم به نوعی به ارتباط خلاق میان اجتماع و مأموران امنیتی و انتظامی بستگی دارد.

نیروهای امنیتی و انتظامی از طرف دولت، مسئولیت تأمین امنیت اشخاص و اموال را به عهده دارند. دولت حق دارد تا هر زمانی که نظم اجتماعی موجود به هر نوعی مورد تهدید واقع شود، به وسیله پلیس و نیروهای امنیتی به مداخله بپردازد.

مردم نیز نیروهای امنیتی و انتظامی را حافظ جان و مال و ناموس خود می‌پندارند و او را مجری قانون در زمینه افزایش امنیت می‌دانند. اگرچه ممکن است اجرای قانون توسط پلیس برخلاف میل بعضی از افراد جامعه باشد؛ اما به این اعتبار که جامعه از

طریق نمایندگان مردم به تصویب قوانین که منافع عموم را لحاظ می‌کند، می‌پردازد؛ اکثریت قریب به اتفاق مردم، پلیس و نیروهای انتظامی را به عنوان نمایندگان خود در اجرای قانون حاکم بر کل جامعه می‌شناسند و پذیرای اوامر و نواهی قانونی او هستند. نمایندگان مردم در حوزه‌های انتظامی و امنیتی در راستای اهداف پیشگیرانه از جرم، باید افرادی متخصص و فعال و آموزش دیده در این زمینه باشند. در پیشگیری انتظامی به جهت اینکه تعامل مردم با نیروهای مسئول در انواع پیشگیری‌های دیگر، زیادتر می‌باشد، پس ضروری است از افراد آموزش دیده، متخصص، آگاه و فعال در این زمینه بهره‌برداری شود.

گفتنی است، در ایالات متحده آمریکا که رشد اقدامات پیشگیرانه در آن بسیار چشمگیر بوده است، در ۸۵٪ از شهرها متخصصان امر پیشگیری در میان مأموران پلیس وجود دارند که فعالیت شغلی آن‌ها به این مسئله مربوط می‌شود (صادقی، ۱۳۸۲: ۲۸). در پیشگیری انتظامی و نیز در سطح ملی و عمومی (اجتماعی) انتظار است که پلیس و نیروهای حافظ امنیت به‌جای مبارزه با معلول با انجام تحقیقات علمی برای ریشه‌یابی علت‌ها تلاش کنند. در این زمینه پلیس در انجام چنین وظیفه مهمی نیازمند ابزار کار است که یکی از این ابزار، داشتن اختیارات قانونی و سازمانی منسجم می‌باشد که لازم است اقدامات بنیادی اصلاح سازمان و طراحی جدید در راستای روش‌های پیشگیرانه از جرم صورت گیرد (گل‌محمدی خامنه، ۱۳۸۴: ۲۱).

با توجه به اینکه در این پژوهش به مبحث پیشگیری انتظامی توجه شده است و به پدیده ناآرامی‌های ورزشی و ندالیسم، از نگاه انتظامی نگریسته شده است تا در نهایت راهکارهای انتظامی از نتایج این پژوهش استخراج شود؛ لذا نمایش پلیس در صحنه اجتماع مهم و جدی است و به همین دلیل رویکرد نمایشی گافمن، به عنوان چارچوب نظری پژوهش انتخاب می‌شود. چیزی که در نظریه گافمن به عنوان نمایش خود در زندگی روزمره مطرح است؛ برداشت گافمن از خود، با رهیافت نمایشی او شکل گرفته است. به نظر وی، خود یک چیز اندामी نیست که جای خاصی داشته باشد، پس در تحلیل خود باید از صاحب خود صرف‌نظر کنیم؛ زیرا بدن او تنها کاری که می‌کند این است که قلابی را فراهم می‌کنند تا بتوان یک نوع فرآورده گروهی را برای یک مدت

معین به آن آویزان کرد (گافمن،^۱ ۱۹۵۹: ۲۵۲).

۱۳۹

راهکارهای پیشگیری انتقامی از بروز پرخاشگری در مجموعه‌های ورزشی (مورد مطالعه: استادیوم آزادی تهران)

وی خود را محصولی از کنش متقابل بین کنشگر و حضارش می‌انگارد. خود، یک اثر نمایشی است که از صحنه نمایش برمی‌خیزد. از آنجاکه خود محصول کنش متقابل نمایشی است؛ در برابر وقفه در زمان اجرای نمایش آسیب‌پذیر است. نظریه نمایشی گافمن با فراگردهایی سروکار دارد که به اختلال‌های ناشی از قطع جریان نمایش می‌پردازند یا از آن‌ها جلوگیری می‌کنند. هر چند که گافمن در بیشتر بحث‌هایش بر این پیشامدهای نمایشی تأکید می‌ورزد؛ اما یادآور می‌شود که بیشتر اجراها موفق‌اند. نتیجه این امر آن است که در شرایط عادی، یک خود جاافتاده با اجراکنندگان هماهنگی دارد و به نظر می‌رسد که از اجراکنندگان سرچشمه می‌گیرد. گافمن چنین می‌پنداشت که افراد در هنگام کنش متقابل، می‌کوشند جنبه‌ای از خود را نمایش دهند که مورد پذیرش دیگران باشد؛ اما کنشگران حتی در حین انجام این عمل، می‌دانند که حضارشان ممکن است در اجرای نقش آن‌ها اختلال ایجاد کنند. به همین دلیل، کنشگران نیاز به نظارت بر حضار را احساس می‌کنند، به‌ویژه مراقب عناصری‌اند که ممکن است اختلال‌گر باشند. کنشگران امیدوارند که خودی را که به حضار نشان می‌دهند، به اندازه‌ای نیرومند باشد که آن‌ها را به همان سان که خودشان می‌خواهند، نمایش دهد. کنشگران همچنین امیدوارند که نمایش آن‌ها حضارشان را وادار کند تا داوطلبانه به دلخواه آن‌ها عمل کنند. گافمن این علاقه اصلی را به عنوان مدیریت تأثیرگذاری مطرح کرد. این مدیریت شگردهایی را دربرمی‌گیرد که کنشگران برای حل مسائلی که احتمالاً ممکن است در این زمینه با آن روبرو شوند، از آن‌ها استفاده می‌کنند (ریتزر، ۱۳۸۳: ۲۹۶)؛ بنابراین، از نظر تفسیرگرایان و مخصوصاً مطابق نظریه گافمن، رفتارهای افراد در تعامل و کنش واکنش با دیگران شکل می‌گیرد.

حضور پلیس در صحنه‌های جرم و جنایت، نقش خاصی را برای وی تجویز می‌کند و در صورتی که پلیس، اجرای ناموفقی داشته باشد و نتواند بر ذهن مردم تأثیر بگذارد، در معرض این خطر قرار می‌گیرد که اعتبارش ساقط شود و در نظر مردم کم‌اهمیت جلوه کند. لذا نیروی پلیس در همه حال باید به مدیریت خویشتن بپردازد و از این طریق بر ذهنیت مردم تأثیر بگذارد و خود را در ذهن مردم و شهروندان به صورتی متجسم کند

که مردم وجود پلیس را در جامعه، به منزله نوعی منبع امنیت تلقی کنند و اعتباری ویژه برای آن قائل شوند. چنانچه این نوع تصویر از پلیس در جامعه شکل گیرد، هم منبعی برای احساس امنیت مردم تلقی می‌شود و هم جسارت را از بزهکاران برای انجام جرائم، سلب می‌کند و به نوعی در حکم پیشگیری از بروز جرم است؛ به عبارت دیگر، نمایش پلیس در صحنه اجتماع، علائمی را ارسال می‌کند که نشان دهنده توانایی و یا عدم توانایی وی در کنترل امور است و چنانچه افراد این برداشت را داشته باشند که در حال حاضر، پلیس توانایی کنترل امور و برخورد با جرائم را ندارد، ممکن است با کوچک‌ترین تحریکی، به انحراف روی آورند.

به‌طور کلی گافمن زندگی اجتماعی را صحنه‌های بازی افراد در یک صحنه تئاتری می‌داند که بر اساس آن به تحصیل تعاملات روزمره مردم می‌پردازد و مفهوم نقاب و «صورتک^۱» این امکان را می‌دهد که مردم از خود تصویری به نمایش گذارند که عموماً مورد تأیید جامعه قرار دارد. لباس، آداب، لهجه و مجموعه واژگان، همگی می‌توانند بخشی از نقاب‌هایی باشند که مردم در زندگی از آن استفاده می‌کنند (هارجی، ساندرز، دیکسون، ۱۳۸۲: ۲۷). چنانچه بخواهیم این مفهوم را به حوزه فعالیت پلیس تسری دهیم، می‌توانیم به نوع پوشش مأموران پلیس، تجهیزات آن‌ها همچون باطوم، اسلحه، سپر و ... نوع گفتار و نحوه برخورد آن‌ها با مردم و ... اشاره کرد.

درکی که گافمن از خود دارد؛ خودی که به عنوان فردی از جامعه به کنش اجتماعی دست می‌زند، خودی نیست که تحت تأثیر فشارها و نیروهای اجتماعی به یک‌باره ساخته و پرداخته شده باشد و به صورت ثابت و متعین دست به کنش بزند؛ بلکه این خود، خودی است که هر لحظه در کنش‌های اجتماعی در شرایط خاص و معین شکل می‌گیرد و ابراز می‌شود. خودی که محصول و ساخته و پرداخته شرایطی است که کنش در آن رخ می‌دهد. گافمن خود را یک هویت مستقل نمی‌داند (گافمن، ۱۹۵۹: ۲۵۲).

پیشینه تحقیق

سروستانی (۱۳۸۱) پژوهشی با عنوان تخلیه منفعل هیجان یا تزریق فعال خلجان (پژوهشی در مورد درگیری‌های حواشی مسابقات فوتبال)، انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تبلیغات و تحریکات رسانه‌ای، سوء مدیریت مسئولان برگزاری

1.Face

مسابقات و کاستی‌های فزاینده آن، حرکات ناسالم باشگاه‌ها و مربیان، حرکات و رفتارهای ناشایست و نسنجیده و جهت‌دار برخی مربیان، داوران و بازیکنان، تربیت نادرست گروهی از طرفداران و تماشاگران تحریک شده، بی‌تجربگی و بی‌مهارتی نیروهای حافظ نظم و امنیت مسابقات و برخورد ناشایست آنان با تماشاگران و طرفداران، از جمله مهم‌ترین عوامل بروز ناآرامی و آشوب‌های درون و برون ورزشگاهی قلمداد شده است.

نورعلی وند (۱۳۸۶) پایان‌نامه‌ای با موضوع بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشی‌گری در ورزش فوتبال، به این نتایج دست یافت که هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی، تیم‌گرایی، تأثیرپذیری از گروه همسالان، سابقه درگیری و نزاع و ازهم‌گسیختگی خانواده متغیرهای تأثیرگذار بر خشونت ورزشی هستند.

محمد کاظمی و همکاران (۱۳۸۶)، پژوهشی با عنوان علل آشوب تماشاگران فوتبال پس از شهرآورد بزرگ ایران (از دیدگاه تماشاگران)، انجام داده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد نشریات ورزشی به طور خاص با ارائه مطالب تحریک‌آمیز، سبب ایجاد پتانسیل خشونت در بین تماشاگران می‌شوند.

وثوقی و خسروی نژاد (۱۳۸۸)، پژوهشی با عنوان بررسی عوامل فرهنگی-اجتماعی رفتار هیجانی تماشاگران فوتبال، انجام داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد؛ رفتار غیراخلاقی مربیان، عملکرد نامناسب مدیران باشگاه، عملکرد نامناسب لیدرها، رفتار پرخاشگرانه گروه‌های وندالیست، قضاوت نادرست داور، همچنین عدم رضایت از امکانات رفاهی استادیوم فوتبال و شرایط بحران‌های سیاسی، از عوامل مؤثر بر رفتار خشونت‌آمیز است.

پاک‌نژاد (۱۳۸۸)، پژوهشی با عنوان رفتارهای تهاجمی تماشاگران فوتبال و علل روانی و اجتماعی آن، انجام داده‌است. یافته‌های پژوهش، بیانگر این است که با افزایش روحیه خشونت‌طلبی تماشاگران، میزان بروز ناآرامی‌های ورزشی افزایش پیدا می‌کند. از سوی دیگر، با افزایش میزان حضور نیروی انتظامی در ورزشگاه‌ها، میزان بروز این رفتارها کاهش داشته است.

قاسمی و همکاران (۱۳۸۸)، پژوهشی با عنوان توصیف جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال انجام داده‌اند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد؛

هیجان طلبی و عقده‌گشایی، سابقه درگیری و نزاع، کنترل پلیس، جماعت انبوه، بحران‌های وقایع زندگی، رضایت از عوامل وضعیتی، سابقه رفتار مجرمانه و تحریک مطبوعات ورزشی، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بروز خشونت ورزشی هستند.

جان بزرگی (۱۳۹۰)، پژوهشی با عنوان عوامل روان‌شناختی مؤثر بر بروز رفتارهای تخریبی جمعی (مورد کاوی تماشاگران فوتبال)، انجام داده است. نتایج حاصله نشان می‌دهد که بین احساس ناکامی، احساس گمنامی، پرخاشگری نهفته، عدم اعتماد به مسئولان و نگرش ضداجتماعی افراد و آمادگی آنان برای انجام رفتارهای تخریبی، همبستگی معناداری وجود دارد.

در بررسی علل اجتماعی خشونت تماشاگران، تنبام و سینگر^۱ (۱۹۹۷)، جنجال‌سازی مطبوعات، رفتار ناشایست بازیکنان و مربیان تیم‌های ورزشی واکنش خشونت‌آمیز پلیس را از مهم‌ترین علل بروز این موارد دانسته‌اند. پژوهش کوراکیس^۲ (۲۰۰۴)، در مورد تماشاگران بازی‌های فوتبال در یونان، نشان داد که افراد پرخاشگر در محیط‌های ورزشی، بیشتر مجرد، با میانگین سنی بیست سال، دارای پایگاه اقتصادی-اجتماعی پایین، بیکار، با سابقه مشکلات تحصیلی عدیده و پرورش یافته در خانواده‌های ازهم‌گسیخته‌اند.

اسکات و پیرسون^۳ (۲۰۰۶)، در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که رفتار پلیس در قبال تماشاگران، در بروز خشونت تماشاگران مؤثر است. آن‌ها معتقدند در مواردی که پلیس سعی در آرام کردن جمعیت و مدیریت ناآرامی دارد، رفتارها قابل کنترل خواهد بود و از سرایت این خشونت‌ها به بیرون از ورزشگاه‌ها تا حد زیادی جلوگیری می‌شود، ولی در مواردی که پلیس با خشونت به رفتارهای جماعت ناآرام، پاسخ می‌دهد؛ این گونه رفتارها تشدید می‌شود (به نقل از پاک‌نژاد و درانی، ۱۳۸۸: ۱۲۱).

نتایج تحقیق سیمون^۴ (۲۰۰۶)، نشان می‌دهد؛ بازیکنان فوتبال، مربیان و تماشاگران از منابع اصلی پرخاشگری هستند و عواملی مانند کمبود اطلاعات از قوانین بازی در میان بازیکنان، مربیان و تماشاگران، ارزش موفقیت (برد)، تصمیمات داور، اختلاف نظر

1. Ten Baum,

2. Courakis, Nestor

3. Stott, C and Pearson,

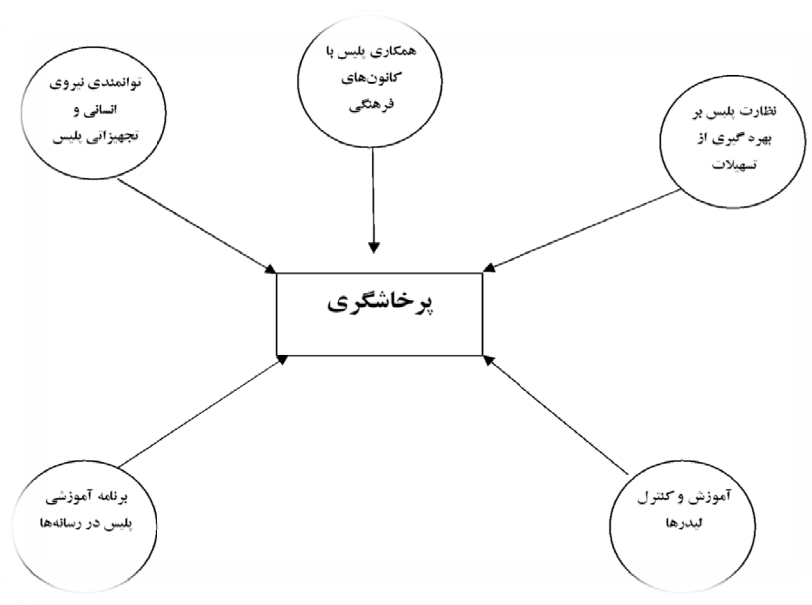
4. Simon

مربیان، بازیکنان و تماشاگران، ازدحام بیش از حد جمعیت، کنترل خشونت‌آمیز و پرخشگرانه جمعیت، بروز بازی خشن از سوی بازیکنان و قضاوت ضعیف داور، باعث پرخشگری تماشاگران می‌شوند^۱.

اسپایچ^۲ (۲۰۰۷) معتقد است: «وقتی فرد در انبوه خلق قرار می‌گیرد، دگرگون شده و در این وضعیت، واکنش‌های هیجانی عمیق‌تر شده و ترس از شناخته شدن و مجازات، کاهش می‌یابد. از این رو، انبوه خلق فضای روانی-اجتماعی مناسبی است که فرد در آن تغییر می‌کند».

الگوی تحلیلی تحقیق

الگوی تحلیلی زیر، بر اساس عواملی ترسیم شده است که در حیطه وظایف و فعالیت‌های پلیس است و همان‌گونه که از عنوان این پژوهش مشخص است؛ این عوامل با تأکید بر مبحث پیشگیری انتظامی مدنظر قرار گرفته‌اند.

1.Simon
2.Spaidj

روش‌شناسی

این تحقیق از نوع کاربردی است و برای انجام آن از توصیف پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر عبارت است از تمامی تماشاگران مسابقه فوتبال بین دو باشگاه پرسپولیس و استقلال در تاریخ ۹۳/۸/۲ این مسابقه در مجموعه ورزشی آزادی تهران و در حضور ۸۶۲۷۷ از تماشاچیان برگزار شد.

حجم نمونه بر اساس فرمول نمونه‌گیری کوکران ۳۸۱ نفر تعیین شده و به منظور انتخاب نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شده است. در این روش، استادیوم آزادی در هر طبقه به چهار قسمت تقسیم و حجم نمونه به نسبت مساوی در هر طبقه تقسیم شده و سپس نمونه‌های موردنظر به سؤالات پاسخ دادند. با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته که اعتبار آن توسط خبرگان تأیید و سنجش پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ که میزان آن برای هر یک از شاخص‌های تحقیق، بالاتر از ۰.۷ می‌باشد که نشان می‌دهد پرسشنامه دارای پایایی مناسبی است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها، در دو مرحله به شرح زیر انجام گرفته است: ۱- در این مرحله هر یک از متغیرها به صورت تحلیل تک متغیره و بر اساس آمارهای مرکزی و پراکندگی مورد تجزیه و تحلیل و توصیف قرار گرفته‌اند؛ ۲- در این مرحله به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق، ابتدا نرمال بودن داده‌های پژوهش توسط آزمون شاپیرو-ویلک مورد بررسی قرار گرفته و از آزمون آماری T تک نمونه‌ای استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی

از کل نمونه آماری این پژوهش، ۳۴.۱ درصد در محدوده سنی ۱۵ الی ۲۰ سال و ۶۵.۹ درصد در محدوده سنی ۲۱ الی ۲۵ سال قرار دارند. میزان تحصیلات ۱۹.۶ درصد از پاسخگویان در حد ابتدایی، ۵۱.۷ درصد راهنمایی، ۲۷.۱ درصد متوسطه و ۱.۶ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی است. از نظر وضعیت شغلی، ۷۸.۷ درصد از پاسخگویان مشغول به تحصیل در مقاطع کمتر از دیپلم هستند، ۱.۶ درصد دانشجو، ۵.۷ درصد دارای شغل آزاد، ۰.۴ درصد شغل دولتی و ۱۳.۶ درصد بیکارند. شغل پدر تعداد ۳۸.۵ درصد از پاسخگویان کارگری، ۱۸.۹ درصد کاسب، ۴.۵ درصد راننده، ۶.۶ درصد کارمند

دولت، ۷.۱ درصد سایر مشاغل می‌باشد. ۲۴.۴ درصد نیز بیکار هستند. ۹۶.۹ درصد از مادران پاسخگویان خانه‌دار می‌باشند، ۰.۵ درصد از آن‌ها کارمند دولت و ۲.۶ درصد کارمند بخش خصوصی هستند. ۳۴.۷ درصد از پدران پاسخگویان بی‌سواد می‌باشند. میزان تحصیلات ۳۸.۶ درصد از پدران در حد ابتدایی، ۱۸.۹ درصد راهنمایی، ۵.۷ درصد دبیرستان و ۲.۱ درصد دانشگاهی است. ۳۳.۳ درصد از مادران پاسخگویان بی‌سواد می‌باشند. میزان تحصیلات ۳۹.۱ درصد از پدران در حد ابتدایی، ۲۵.۴ درصد راهنمایی، ۱.۴ درصد دبیرستان و ۰.۸ درصد دانشگاهی است.

ب) یافته‌های استنباطی:

قبل از اینکه بخواهیم فرضیات پژوهش را مورد آزمون قرار دهیم؛ باید از نرمال بودن داده‌های پژوهش اطمینان حاصل کنیم تا بر اساس آن از آزمون‌های آماری مناسب (پارامتریک یا ناپارامتریک) استفاده کنیم. جدول زیر آزمون شاپیرو- ویلک را برای آزمون نرمال بودن داده‌های نشان می‌دهد:

جدول ۲: بررسی نرمال بودن داده‌های پژوهش با استفاده از آماره شاپیرو- ویلک

متغیرها	میزان آماره شاپیرو- ویلک	درجه آزادی	سطح معناداری
همکاری پلیس و کانون‌های فرهنگی	۰.۶۹۹	۳۶۸	۰.۰۰۰
تسهیلات مناسب	۰.۶۵۸	۳۶۸	۰.۰۰۰
آموزش و کنترل لیدرها	۰.۵۶۷	۳۶۸	۰.۰۰۰
برنامه آموزشی پلیس در رسانه	۰.۶۱۵	۳۶۸	۰.۰۰۰
توانمندی نیروی انسانی و تجهیزات پلیس	۰.۷۰۸	۳۶۸	۰.۰۰۰

بر اساس اطلاعات جدول فوق، به دلیل اینکه سطح معناداری برای پنج متغیر مورد بررسی کمتر از ۰.۰۵ است، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که توزیع داده‌ها نرمال نیست و به همین دلیل باید برای آزمون فرضیات تحقیق، از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کرد.

داده‌های حاصل از پرسشنامه پس از کدگذاری استخراج و به رایانه وارد شده و با استفاده از نرم‌افزار spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. شایان ذکر است داده‌های پژوهشی توسط آزمون آماری T تک نمونه‌ای محاسبه شده و تمامی فرضیه‌های تحقیق تأیید شده‌اند که نشان می‌دهد تأثیر شاخص‌های پنج‌گانه تحقیق بر کاهش پرخشگری ورزشی معنادار است.

فرضیه اول: همکاری پلیس با کانون‌های فرهنگی، در پیشگیری از پرخاشگری تماشاگران فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران، تأثیر معناداری دارد.

جدول ۳: تأثیر همکاری پلیس با کانون‌های فرهنگی در پیشگیری از پرخاشگری

متغیر	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری
همکاری پلیس با کانون‌های فرهنگی	۵.۵۷	۳۷۴	۰.۰۰۰

بر اساس جدول فوق می‌توان این گونه نتیجه گرفت: «میزان آماره T با درجه آزادی ۳۷۴ و سطح معناداری ۹۵ درصد به اندازه ۵.۵۷ است». این آزمون نشان می‌دهد که همکاری پلیس با کانون‌های فرهنگی در پیشگیری از پرخاشگری ورزشی، به طور معناداری تأثیر مثبت دارد. لازم به ذکر است که همکاری پلیس با کانون‌های فرهنگی شامل مواردی چون: پخش برنامه آموزشی، فرهنگی، ورزشی، سرود مناسب و شاد، موسیقی حماسی، برگزاری برنامه‌های تفریحی و سرگرم‌کننده قبل از شروع بازی است.

فرضیه دوم: نظارت پلیس و بهره‌گیری از تسهیلات، در پیشگیری از پرخاشگری تماشاگران فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران، تأثیر معناداری دارد.

جدول ۴: تأثیر نظارت پلیس و بهره‌گیری از تسهیلات در پیشگیری از پرخاشگری

متغیر	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری
نظارت پلیس و بهره‌گیری از تسهیلات	۲.۱۸	۳۷۶	۰.۰۳

بر اساس جدول فوق می‌توان این گونه نتیجه گرفت: «میزان آماره T با درجه آزادی ۳۷۶ و سطح معناداری ۹۵ درصد به اندازه ۲.۱۸ است». این آزمون نشان می‌دهد که نظارت پلیس و بهره‌گیری از تسهیلات در پیشگیری از پرخاشگری ورزشی، تأثیر معناداری دارد. لازم به ذکر است که منظور از تسهیلات مواردی از قبیل: سرویس بهداشتی مناسب، محل‌های غذاخوری، مکان‌های نشیمن، تخفیف بلیط مسابقات و دسترسی به وسایل ایاب‌وذهاب، کیفیت صندلی‌ها، تجهیز نمازخانه‌ها و امکانات گرمایشی و سرمایشی مناسب است.

فرضیه سوم: تعامل پلیس و آموزش و کنترل لیدرها، در پیشگیری از پرخاشگری تماشاگران فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران، تأثیر معناداری دارد.

جدول ۵: تأثیر تعامل پلیس و آموزش و کنترل لیدرها در پیشگیری از پرخاشگری

متغیر	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری
تعامل پلیس و آموزش و کنترل لیدرها	۱۸.۵۶	۳۷۷	۰.۰۰۰

بر اساس جدول فوق می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت: «میزان آماره T با درجه آزادی ۳۷۷ و سطح معناداری ۹۵ درصد به اندازه ۱۸.۵۶ است». این آزمون نشان می‌دهد که تعامل پلیس و آموزش و کنترل لیدرها در پیشگیری از پرخاشگری ورزشی، تأثیر معناداری دارد. لازم به ذکر است که منظور از تعامل پلیس و آموزش و کنترل لیدرها، مواردی چون تأیید صلاحیت لیدرها با همکاری پلیس، آموزش جمعیت‌شناسی و روان‌شناسی و کنترل احساسات تماشاچیان، سازمان‌دهی و ساماندهی لیدرها و مدیریت هیجانات تماشاچیان، نحوه برخورد پلیس با لیدرها، طرح شعار لیدرها و تحریک تماشاگران و تشویب صحیح تماشاچیان است.

فرضیه چهارم: برنامه‌های آموزشی پلیس در رسانه‌ها، در پیشگیری از پرخاشگری تماشاگران فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران، تأثیر معناداری دارد.

جدول ۶: تأثیر برنامه‌های آموزشی پلیس در رسانه‌ها در پیشگیری از پرخاشگری

متغیر	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری
برنامه‌های آموزشی پلیس در رسانه‌ها	۹.۷	۳۷۴	۰.۰۰۰

بر اساس جدول فوق می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت: «میزان آماره T با درجه آزادی ۳۷۴ و سطح معناداری ۹۵ درصد به اندازه ۹.۷ است». این آزمون نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزشی پلیس در رسانه‌ها، در پیشگیری از پرخاشگری ورزشی، تأثیر معناداری دارد. لازم به ذکر است که این برنامه‌ها شامل مواردی همچون توجه به مطالب تحریک‌آمیز مجلات ورزشی از سوی پلیس و نظارت بر آن‌ها، پخش برنامه‌هایی با هدف آگاه‌سازی جوانان نسبت به پیامدهای خشونت‌های ورزشی و ... است.

فرضیه پنجم: توانمندی نیروی انسانی و تجهیزاتی پلیس، در پیشگیری از پرخاشگری تماشاگران فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران، تأثیر معناداری دارد.

جدول ۷: تأثیر توانمندی نیروی انسانی و تجهیزاتی پلیس در پیشگیری از پرخاشگری

متغیر	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری
توانمندی نیروی انسانی و تجهیزاتی پلیس	۴.۰۸	۳۷۳	۰.۰۰۰

بر اساس جدول فوق می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت: «میزان آماره T با درجه آزادی ۳۷۳ و سطح معناداری ۹۵ درصد به اندازه ۴.۰۸ است». این آزمون نشان می‌دهد که توانمندی نیروی انسانی و تجهیزات پلیس در پیشگیری از پرخاشگری ورزشی، تأثیر

معناداری دارد. لازم به ذکر است که متغیر توانمندی نیروی انسانی و تجهیزات پلیس در قالب مفاهیمی چون تعالی سازمانی و استاندارد رفتاری از سوی پلیس مطرح است که نتیجه آن رضایت و خشنودی مردم است که سبب اعتماد متقابل و تعامل دوسویه می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر، با هدف بررسی راهکارهای پیشگیری انتظامی از بروز پرخاشگری در بین تماشاچیان ورزش فوتبال در ورزشگاه آزادی تهران در سال ۹۳ انجام شده است. برخلاف بسیاری از کشورها تاکنون در ایران رفتار طرفداران فوتبال به معضل اجتماعی تبدیل نشده است و رفتارهای خشونت‌آمیز، تنها در محدوده ورزشگاه‌ها مشاهده شده است. همچنین، شدت و دامنه حرکات رفتارهای خشونت‌آمیز طرفداران فوتبال در مقایسه با دیگر کشورها بسیار خفیف ارزیابی شده‌اند؛ به‌گونه‌ای که در طول تاریخ برگزاری مسابقات فوتبال در ایران، هیچ‌گاه برخوردهای طرفداران فوتبال با یکدیگر به قتل یا حتی آسیب‌های شدید جانی و مالی منجر نشده است. از طرف دیگر، یافته‌ها و مشاهدات مربوط به رفتارهای پرخاشگرانه طرفداران فوتبال در شهر تهران، نشان می‌دهند؛ بخش عمده‌ای از این رفتارها و حرکات به صورت پرخاشگری کلامی بوده است و شکل مرسوم خشونت‌های فیزیکی که در سایر کشورها تحت تأثیر عامل‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی یا مذهب، قومیت، طبقه اجتماعی و ... بین طرفداران فوتبال رایج است؛ در بین آنان بسیار به ندرت رخ می‌دهد. افزون بر آن‌ها، دلیل اصلی وجود برخوردهای گاه‌وبیگاه طرفداران فوتبال در ایران این است که طرفداران دو تیم استقلال و پرسپولیس را، با تفاوت نه‌چندان قابل ملاحظه‌ای می‌توان در تمام خانواده‌ها، محله‌ها، طبقات و گروه‌های متفاوت اجتماعی ملاحظه کرد. همین امر را می‌توان یکی از دلایل مهم جامعه‌شناسی دانست که سبب جلوگیری از شکل‌گیری تعارض‌های اجتماعی و فرهنگی جدی بین طرفداران فوتبال در شهر تهران و سایر شهرهای ایران شده است.

مرور مطالعات انجام شده در زمینه ناآرامی‌های ورزشی و رفتارهای وندالیسمی بعد از انجام مسابقات، نشان داد که غالب تحقیقات انجام شده با رویکردهای اجتماعی و

روان‌شناسانه انجام شده است و کمتر پژوهشی با رویکرد پیشگیری انتظامی انجام شده است. البته در برخی از مطالعات مانند: صدیق (۱۳۸۱)، محمدکاظمی (۱۳۸۶)، پاک‌نژاد و درانی (۱۳۸۸) و قاسمی و همکاران (۱۳۸۸)، به نقش نیروی انتظامی در کنار سایر عوامل اشاره شده‌است، ولی وجه تمایز این پژوهش نسبت به پژوهش‌های پیشین در تأکید خاص آن بر رویکرد انتظامی و فعالیت‌های تخصصی پلیس به منظور برخورد و مبارزه با پدیده ناآرامی‌های ورزشی است تا از نتایج حاصل شده در راستای پیشگیری انتظامی اقدام کند.

با توجه به اینکه در این پژوهش به مبحث پیشگیری انتظامی توجه شده است و به پدیده ناآرامی‌های ورزشی و ندالیسم، از نگاه انتظامی نگریسته شده است تا در نهایت راهکارهای انتظامی از نتایج این پژوهش استخراج شود؛ لذا نمایش پلیس در صحنه اجتماع مهم و جدی است و به همین دلیل رویکرد نمایشی گافمن، به عنوان چارچوب نظری پژوهش انتخاب شده است. با این نگاه، نقش پلیس در صحنه اجتماع بسیار مهم تلقی شده است و شهروندان به عنوان حضاری در نظر گرفته می‌شوند که از نمایش پلیس در سطح جامعه، پیام‌های خاص دریافت می‌کنند. زمانی که پلیس با تجهیزات پیشرفته و همچنین مهارت‌های عملیاتی بالا، در فعالیت‌های خود دیده شود؛ مسلم است که به عنوان پلیسی مقتدر در اذهان افراد متصور می‌شود و این ذهنیت امکان جسارت را از متخلفان خواهد گرفت.

نتایج بررسی شاخص‌های اصلی تحقیق نشان می‌دهد که:

- ۰.۵ درصد از پاسخگویان معتقدند که تأثیر همکاری پلیس و کانون‌های فرهنگی، بر کاهش ناآرامی‌های ورزشی در حد خیلی کم، ۹.۷ درصد متوسط، ۲۷.۶ درصد زیاد و ۶۰.۶ درصد در حد خیلی زیاد است. ۱.۶ درصد از آن‌ها نیز بی‌پاسخ می‌باشند.
- ۰.۵ درصد از پاسخگویان معتقدند که تأثیر بهره‌گیری از تسهیلات بر کاهش ناآرامی‌های ورزشی در حد خیلی کم، ۸.۴ درصد متوسط، ۲۸.۳ درصد زیاد و ۶۲.۲ درصد در حد خیلی زیاد است. ۰.۵۸ درصد از آن‌ها نیز بدون پاسخ می‌باشند.
- ۱.۳ درصد از پاسخگویان معتقدند که تأثیر آموزش و کنترل لیدرها بر کاهش ناآرامی‌های ورزشی در حد متوسط، ۲۴.۴ درصد زیاد و ۷۳.۵ درصد خیلی زیاد است.
- ۰.۸ درصد از آن‌ها نیز پاسخ نداده‌اند.

۱.۶ درصد از پاسخگویان معتقدند که تأثیر برنامه‌های آموزشی پلیس در رسانه‌ها بر کاهش ناآرامی‌های ورزشی در حد متوسط، ۳۰.۲ درصد زیاد و ۶۶.۷ درصد خیلی زیاد است. ۱.۶ درصد از آن‌ها نیز بدون پاسخ می‌باشند.

۰.۸ درصد از پاسخگویان معتقدند که تأثیر توانمندی نیروی انسانی و تجهیزات پلیس بر کاهش ناآرامی‌های ورزشی در حد کم، ۶ درصد در حد متوسط، ۳۴.۶ درصد زیاد و ۵۶.۷ درصد خیلی زیاد است. ۱.۸ درصد از آن‌ها نیز بدون پاسخ هستند.

نتایج آزمون فرضیات نیز نشان می‌دهد که تمامی فرضیات تحقیق تأیید شدند و این نشان می‌دهد که تأثیر شاخص‌های پنج‌گانه تحقیق، بر کاهش پرخاشگری ورزشی، معنادار است.

پیشنهادها

- پلیس نقش فعال‌تری را در زمینه همکاری با کانون‌های فرهنگی ایفا کند و قبل از برگزاری مسابقات ورزشی برنامه‌های آموزشی، فرهنگی، سرود مناسب و شاد، موسیقی حماسی برگزار شود و از این طریق بر روحیات تماشاگران مسابقات تأثیر مثبت بگذارد.
- پخش بروشورهای آموزشی، به منظور پیشگیری از بروز ناآرامی‌های ورزشی در بین تماشاچیان و به هنگام ورود به جایگاه‌ها، لازم و ضروری است.
- می‌توان با نصب نمایشگرهایی در ابعاد بسیار بزرگ، در نقاط مختلف ورزشگاه‌ها و پخش فیلم‌ها و کلیپ‌های آموزشی، ذهن تماشاچیان را نسبت به مسئله خشونت ورزشی و عواقب آن حساس کرد.
- نصب تراکت و پوستره‌های آموزشی، در مسیر ورود تماشاچیان نیز، می‌تواند آن‌ها را با جنبه‌های گوناگون این پدیده آشنا سازد و از بروز رفتارهای خشن در آن‌ها پیشگیری کند.
- برگزاری برنامه‌های تفریحی و سرگرم‌کننده قبل از شروع بازی، می‌تواند آرامش بیشتری را برای تماشاچیان به همراه داشته باشد و از بروز رفتارها و مشاجرات قبل از بازی جلوگیری به عمل آورد.
- امکانات و تسهیلات در نظر گرفته شده در ورزشگاه‌ها، از استانداردهای لازم برخوردار باشد که در شرایط حساس و مهم عاملی برای پرخاشگری تماشاچیان نباشد.

- برگزاری دوره‌های آموزش جمعیت‌شناسی و روان‌شناسی، مدیریت هیجانات، کنترل احساسات و... برای لیدرها از اهمیت زیادی برخوردار است.

- در زمینه طرح شعار توسط لیدرها، پلیس باید نظارت داشته باشد تا شعارها را به‌گونه‌ای طرح کنند که احساسات و عواطف تماشاچیان تیم مقابل تحریک نشود.

- نصب دوربین‌های مداربسته و سیستم تصویربرداری مجهز در نقاط مختلف ورزشگاه‌ها، می‌تواند به کنترل تماشاچیان کمک کند و افراد خاطی را از طریق تصاویر دوربین‌ها شناسایی کند.

منابع

- افسر کشمیری، بیژن (۱۳۸۱). نگاهی به خشونت در فوتبال. فصلنامه علوم اجتماعی. شماره ۱۹.
- اکبریان، مهدی (۱۳۹۲). بررسی پدیده خشونت و نزاع دسته‌جمعی در غرب تهران. تهران: دفتر تحقیقات کاربردی ناجا.
- بشیری خطیبی، بهنام و سیروس فخرایی (۱۳۹۲). بررسی علل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر پرخاشگری در میان خانواده‌های تبریز. فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، دوره ۲۴، شماره ۲.
- پاک‌نژاد، محسن و کمال درانی (۱۳۸۸). رفتارهای تهاجمی تماشاگران فوتبال و علل روانی و اجتماعی آن، فصلنامه رشد و یادگیری حرکتی - ورزشی، شماره ۳.
- پاول ماسن، هنری و آلتا کارول هوستون (۱۳۹۱). رشد و شخصیت کودک، ترجمه مهشید یاسایی. تهران: مرکز نشر.
- تاواریس، کارول (۱۳۸۸). روان‌شناسی خشم، ترجمه احمد تقی پور و سعید درودی. تهران: نشر دایره - گندمان.
- جان بزرگی، ابراهیم (۱۳۹۰). عوامل روان‌شناختی مؤثر بر بروز رفتارهای تخریبی جمعی (مورد کاوی تماشاگران فوتبال)، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، دوره جدید، شماره ۲۷.
- جهانفر، محمد (۱۳۸۱). خشونت در فوتبال قابل پیشگیری است. نامه علوم

- اجتماعی، شماره ۱۹، بهار و تابستان.
- رحمتی، محمد مهدی و علیرضا محسنی تبریزی (۱۳۸۲). بررسی عامل‌های جامعه-شناختی خشونت و پر خاشگری تماشاگران فوتبال (مطالعه موردی: شهر تهران)، نشریه المپیک، دوره یازدهم، شماره ۲۴.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۳). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر. ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۳). جامعه‌شناسی انحرافات. تهران: آوای نور.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۱). تخلیه منفعل هیجان یا تزریق فعال خلجان. (پژوهشی در مورد درگیری‌های حواشی مسابقات فوتبال)، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۹، بهار و تابستان.
- قاسمی، وحید؛ ذوالاکتاف، وحید و علی نورعلی وند (۱۳۸۸). فصلنامه المپیک، سال هفدهم، شماره یک.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳). وندالیسم، مبانی روانشناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی و روانشناسی رفتار وندالیستی و مباحث آسیب‌شناسی و کژرفتاری اجتماعی. تهران: انتشارات آن.
- محسنی، رضاعلی (۱۳۸۸). تحلیل رفتار پر خاشگری و خشونت ورزشی با تأکید بر رهیافت روان‌شناختی اجتماعی. فصلنامه جامعه‌شناسی، سال اول، شماره سوم.
- محمد کاظمی، رضا؛ شیخ، محمود؛ شهبازی، مهدی و نازنین راسخ (۱۳۸۶). بررسی علل آشوب تماشاگران فوتبال پس از شهرآورد بزرگ ایران (از دید تماشاگران)، مجله پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۱۷.
- میر محمد صادقی، حسین (۱۳۸۶). جرائم علیه اشخاص. تهران: نشر میزان.
- نیازی پور، مرادعلی و پوریا سهرابی (۱۳۹۲). بررسی رابطه پایگاه اقتصادی، اجتماعی تماشاگران فوتبال با رفتارهای آشوبگرانه در فوتبال ایران دیدگاه آشوبگران و نیروی انتظامی. مطالعات مدیریت بر آموزش انتظامی، سال ششم، شماره دوم.
- وثوقی، منصور و سید محسن خسروی نژاد (۱۳۸۸). بررسی عوامل فرهنگی-اجتماعی رفتار هیجانی تماشاگران فوتبال. پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره اول.

- Goffman, Erving (1959) The Presentation of self in Everyday life.
- Simon, P (2006). Tackling Abuse of Officials: Attitudes and Communication Skills of Experienced Football Referees, School of Communication, Charles Strut University, Bathurst, NSW, Australia
- Spaij, Ramon (2006), Aspects of Hooliganism Violence, Amsterdam School for Social Science Research.
- Ten Baum, G, E, Stewart, R.N Singer, and J Dude (1997) "Aggression and violence in sport: an ISSP position stand". The Sport Psychologist 11; PP1-7.
- ˆCourakis, Nestor (2004). "Football violence: Not Only a British Problem". European Journal of Criminal Policy and Research, Vol. 6, Num2.
- ˆ Stott, C and Pearson, G (2006) "Football Banning Orders, Proportionality and public order": Howard Journal of Criminal Justice, Vol 45, No. 3, PP: 241- 254.

